

Мукачівський державний університет
Факультет туризму і готельно-ресторанного бізнесу
Кафедра туризму і географії

Дипломна робота

ОС «магістр»

на тему:

**«АНАЛІЗ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИСТИЧНО-
РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи Тм-2
спеціальності 242 «Туризм»

Кибукевич В.

(прізвище та ініціали)

Керівник: доц.,к.г.н. Лужанська Т.Ю.

(посада, прізвище та ініціали)

Рецензент: доц., к.і.н. Кухарчук О.С.

(посада, прізвище та ініціали)

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ...	6
1.1. Сутність туристично-рекреаційного потенціалу, складові формування.....	6
1.2. Інфраструктура рекреаційно-туристичної сфери	11
1.3. Методичні аспекти дослідження інфраструктурного забезпечення сфери туризму	25
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ІНФРАСТРУКТУРНИХ СКЛАДОВИХ ТУРИСТИЧНО- РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	33
2.1. Аналіз стану розвитку інфраструктурного забезпечення туристично- рекреаційного потенціалу України	33
2.2. Інфраструктурна складова туристично-рекреаційного потенціалу Карпатського економічного району	69
2.3. Використання інфраструктурного туристично-рекреаційного потенціалу гірських районів українських Карпат	80
Висновки до розділу 2	89
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	90
3.1. Перспективи створення інтерактивного кадастру територій	90
3.2. Перспективи оцінювання інфраструктурного забезпечення гірських туристичних центрів України.....	97
3.3. Концепція розвитку гірських територій Українських Карпат до 2027 року	
Висновки до розділу 3	111
ВИСНОВКИ	112
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	116

ДОДАТКИ

.....125

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Науковці відзначають, що туристичні блага, тобто природно-рекреаційний потенціал території та туристичні ресурси - пам'ятки історії, культури, архітектури, музеї, національні парки - обумовлюють абсолютні переваги певних територій у розвитку туризму, а туристична інфраструктура сприяє комфортності подорожування, створюючи умови споживання турпродукту.

Визначення складових елементів туристично-рекреаційного потенціалу та дослідження його властивостей як системи є надзвичайно актуальним, тому що дозволить: по-перше, більш повно виявити елементи, що входять до складу сукупного туристично-рекреаційного потенціалу регіону; по-друге, більш точно розрахувати його величину; по-третє, дослідити можливості інтеграції елементів, що входять до складу туристично-рекреаційного потенціалу регіону.

Нині існує необхідність комплексних інфраструктурних змін у регіонах, що приймають туристів, а для проведення таких змін необхідна оцінка існуючого стану основних елементів інфраструктурного забезпечення. Зростання потужностей туристично-рекреаційної інфраструктури за рахунок залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій має стати одним із пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку України.

У зв'язку з цим постає необхідність оцінки наявного туристично-рекреаційного потенціалу країни, її окремих адміністративно-територіальних одиниць та розробки напрямів щодо його нарощування та активізації використання. Окрім того, при встановленні змісту і уточненні складових туристично-рекреаційного потенціалу існує проблема нечіткості, а іноді й некоректності у використанні цього визначення, яка у свою чергу, ускладнює формування у фахівців однозначного уявлення про означене поняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження туристично-рекреаційного потенціалу регіону відображені у працях вітчизняних та зарубіжних авторів: Арсеньєвої Е. І., Бейдика О.О., Бутко М.П., Бутової Т.Г., Гуляєва В. Г., Гудзь П. В., Дроздова А. В., Дунец А.Н., Дутчак С.В., Крупочкіна Є.П., Кускова О. С., Любіцевої О.О., Олійника Я.Б., Руденко О. П., Святохо Н.В. та інших. Однак, усі вони розглядали туристично-рекреаційний потенціал регіону залежно від напрямку своїх досліджень і, відповідно, віддавали перевагу власним імперативам. Результати їх досліджень викликають багато дискусійних питань та містять окремі протиріччя. Тому, вказана проблематика потребує подальшого дослідження.

Проблеми розвитку туризму та його інфраструктурного забезпечення представлені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних авторів: Боголюбова В.С., Вершицького А.В., Гринів Л.С., Кифяк В.Ф., Копач М.В., Кравців В.С., Кузик С.П., Орловської В.П., Смолій В.А., Школи І.М., Цибух В.І. Чорненької Н.В., Чудновського А.Д., Бойла Р., Інграма Х., Томаса П., Хікла У., Шектера К. та інших. Проте аналіз наведених джерел свідчить про те, що відсутній комплексний підхід до оцінки стану інфраструктурного забезпечення туризму на рівні регіону, що пояснює актуальність наукового дослідження.

Мета дослідження. Метою дослідження є розкриття змісту туристично-рекреаційного потенціалу та аналіз його інфраструктурного забезпечення на території України.

Для досягнення мети поставлені такі **завдання**:

- узагальнити понятійно-категоріальну базу туристично-рекреаційного потенціалу та туристичної інфраструктури в наукових дослідженнях;
- проаналізувати стан розвитку інфраструктурного забезпечення туристично-рекреаційного потенціалу України, у тому числі Карпатського економічного району;
- оцінити перспективи удосконалення інфраструктурного забезпечення туристично-рекреаційного потенціалу України.

Об'єктом магістерської дипломної роботи є інфраструктура туристично-рекреаційного потенціалу України.

Предметом магістерської дипломної роботи є сукупність основних підходів, методичних аспектів дослідження стану та перспектив розвитку інфраструктури туристично-рекреаційного потенціалу України.

Методологічною базою дослідження є загальнотеоретичні та спеціальні методи дослідження: історичний, аналізу та синтезу, статистико-економічний, абстрактно-логічний, прогнозно-аналітичний, прогнозної діагностики, моделювання та інші.

Практична цінність дослідження. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що на основі узагальнення та систематизації чисельних наукових публікацій, аналітики, зроблено спробу проаналізувати складові інфраструктурного забезпечення туристично-рекреаційного потенціалу України та перспектив його розвитку.

Дана робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 126 сторінок, список використаних джерел - 87. При написанні магістерської дипломної роботи використано таблиць - 7, рисунків - 13.

Апробація роботи. По темі дипломної магістерської роботи опубліковано:

1. Кибукевич В.В. Природно-ресурсний і транспортний потенціал розвитку Закарпатської області / В.В. Кибукевич, С.Ю.Сировець // Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених «Наука майбутнього» - Випуск 1(3) 2019.- С.210-218.

2. Лужанська, Т. Ю. Розвиток транспортної інфраструктури регіону / Т. Ю. Лужанська, В. В. Кибукевич // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції (16-17 травня 2019 р., м. Мукачево) / ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : МДУ, 2019. – С. 536-538.

ВИСНОВКИ

1. Кожен регіон на основі аналізу туристичних ресурсів формує туристично-рекреаційний потенціал, релевантний можливостям суб'єктів туристичної діяльності використовувати дані ресурси. Туристичні ресурси являють собою сукупність природних і антропогенних ресурсів відповідної території, які задовольняють різноманітні потреби відвідувачів, використовуються з метою відпочинку, туризму та оздоровлення.

2. Туристично-рекреаційний потенціал території вчені розглядають як сукупність чотирьох основних компонентів - природно-ресурсної, історико-культурної, економічної та соціальної, які взаємопов'язані й взаємодіють між собою.

3. Туристична інфраструктура виконує функції забезпечення функціонування та взаємодії суб'єктів туристичної сфери та регулювання матеріальних, фінансових та інформаційних потоків. Інфраструктура відіграє значну роль у господарстві і в забезпеченні певних умов життєдіяльності населення будь-якого регіону. Вона не визначає спеціалізацію території, хоча досить суттєво впливає на формування туристичної галузі. На відміну від матеріального виробництва, інфраструктура має досить чітко зумовлений територіальний характер, забезпечує функціонування підприємств, що визначають спеціалізацію туристичної галузі регіону.

4. В основу дослідження туристичної інфраструктури вчені виділяють три парадигми: системна, яка дозволяє встановити порядок вирішення проблеми за допомогою системних понять (схема, компонент, елемент, структура, функція, організація); процесуальна, яка відтворює закономірні, послідовні зміни явища та форм його організації; хорологічна, яка дозволяє виокремити просторові зв'язки та взаємодії в межах території.

5. Транспортний і рекреаційний комплекс взаємопов'язані між собою, особливо в тих регіонах, для яких туризм і відпочинок є пріоритетними

напрямами їх соціально-економічного розвитку. Тісні зв'язки між туризмом і транспортом ґрунтуються на необхідності формування комплексної інфраструктури, яка б задовольняла потреби економіки і забезпечувала перевезення туристів із віддалених регіонів до основних зон туризму і відпочинку. Розвиток транспорту сприяє розширенню географії подорожей та розбудові шляхів сполучення, формуванню транспортної інфраструктури в цілому, підвищуючи попит серед туристів на відпочинок. Розміри території, динамічні процеси соціального та економічного розвитку регіону обумовлюють необхідність оптимізації транспортної інфраструктури до потреб місцевого населення та туристів.

6. Актуальним питанням є дослідження сучасного стану розвитку туристичної інфраструктури України в межах окремих адміністративно-територіальних утвореннях, що служить важливим чинником формування конкурентоспроможного туристичного продукту, дає можливість істотно підвищити інвестиційну привабливість території, частково вирішити питання зайнятості населення та суттєво наповнити місцеві бюджети.

7. Україна має в своєму розпорядженні для розвитку туризму всі умови у всій її різноманітності, включаючи природні та історико-культурні ресурси, які є вагомою передумовою розвитку туристичної інфраструктури. Слід відзначити, що Україна, володіючи значним туристичним потенціалом, в даний час має порівняно нерозвинену туристичну інфраструктуру, що не дозволяє істотно збільшити розвиток іноземного туризму. Матеріально-технічна база туризму потребує реконструкції, необхідне істотне розширення мережі туристичних об'єктів та послуг тощо.

8. Практично в кожному регіоні України всі складові туристичної інфраструктури знаходяться в незадовільному стані. Особливо це стосується транспортної підсистеми, основними проблемами якої є: незадовільний стан доріг, високий рівень морального та фізичного зносу матеріально-технічної бази. Проте транспортні шляхи України повинні відповідати міжнародним вимогам та надавати можливість здійснювати перевезення швидко, безпечно,

надійно, комфортно. Саме вони є першою ланкою туристичного потоку іноземних громадян в Україну.

9. Важливим є проведення аналізу та оцінки стану туристично-рекреаційної галузі України, визначивши процеси та тенденції, що відбуваються в ній для реалізації комплексного туристичного продукту, стратегічного планування розвитку регіональної інфраструктури туризму та рекреації, галузевих інвестицій, розвитку людських ресурсів. Необхідно скласти інформацію про наявність вказівників до основних об'єктів туристичної зацікавленості, санітарно-відпочинкових місць, транспортних вузлів, стоянок для туристичного автотранспорту. Актуальним є сприяння облаштуванню спусків, пандусів та інших засобів, необхідних для туристів з обмеженими можливостями, адже основна кількість туристично-рекреаційних об'єктів є недоступною для туристів з обмеженими можливостями, що суперечить гуманним засадам і нормам міжнародного законодавства.

10. Курортно-рекреаційні комплекси України мають велике національне та міжнародне значення. Заходи щодо покращення діяльності санаторно-курортних закладів повинні передбачати: удосконалення фінансово-економічних механізмів підтримки; відтворення та раціональне використання природно-рекреаційних ресурсів; можливе проведення роздержавлення та приватизації санаторно-курортних закладів; сприяння залученню інвестицій в розвиток відповідної інфраструктури; вихід на міжнародні туристичні ринки.

11. Результати дослідження сучасного стану готельно-ресторанної сфери в Україні свідчать, що саме від підвищення її розвитку, інвестування, в значній мірі залежить реальний стан туристичної інфраструктури в державі. Для ефективного функціонування готельно-ресторанної сфери сьогодні необхідно: гнучка система державного стимулювання цієї галузі; збільшення кількості засобів розміщення різних категорій з чіткою диференціацією; на державному рівні максимально підтримувати формування національних

готельно-ресторанних ланцюгів, які впроваджують нові стандарти готельно-ресторанного сервісу.

12. Модернізацію сучасних рекреаційних центрів, відкриття нових курортів необхідно провести, опираючись на створення малих форм у сфері гостинності - сімейних готелів, пансіонатів, спеціалізованих закладів розміщення. У центрах туризму з відомими історико-архітектурними пам'ятками - замками, палацами, садибами та іншими об'єктами, створення мережі готелів, зокрема з використанням приміщень зазначених об'єктів, сьогодні за відсутності будь-якої туристичної інфраструктури - важлива передумова їхнього туристичного освоєння.

13. Великі перспективи в Карпатському економічному районі має розвиток рекреаційного та готельного господарства. Необхідно провести реконструкцію і ремонт існуючих санаторіїв та пансіонатів, ліквідувати старі, непридатні для використання бази відпочинку, готелі та інші місця короткотермінового проживання і використати вивільнені площі для будівництва сучасних рекреаційних і туристичних комплексів. Зусилля повинні бути зосереджені на розвитку зони відпочинку та оздоровлення населення, де слід розвивати всі елементи інфраструктури, що сприяють охороні та раціональному використанню природно-рекреаційних територій.

14. Для покращання стану туристично-рекреаційного комплексу необхідна розробка заходів щодо створення мережі спеціалізованих об'єктів туристичної інфраструктури, розташованих поблизу національної мережі міжнародних транспортних коридорів, основних транспортних магістралей та туристичних маршрутів. Необхідно проводити роботи із реконструкції та удосконалення будівництва об'єктів туристичної інфраструктури. Вкрай потрібна розбудова перспективних туристично-рекреаційних територій. Необхідний розвиток сільського зеленого туризму, який дасть можливість приймати туристів у місцевостях з наявною туристичною інфраструктурою, але слабо розвинутою базою розміщення. Зробити більш розповсюдженими такі активні види відпочинку як пішохідний туризм, велотуризм, кінний

туризм, рафтинг, пара- та дельтапланеризм, спелеотуризм тощо. Розширити мережі туристично-інформаційних центрів в усіх регіонах держави.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>